

ВІДГУК
офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора
Савченко Лариси Олексіївни на дисертацію
Гириловської Ірини Вікторівни на тему:
«Теоретичні і методичні основи моніторингу якості професійної
підготовки майбутніх кваліфікованих робітників»
на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук із
спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми наукової роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами. Актуальність дослідження Гириловської Ірини Вікторівни обумовлена необхідністю підвищення якісного рівня професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, формування фахівців нового типу, здатних працювати в сучасних ринкових умовах, самостійно мислити, генерувати оригінальні ідеї, приймати сміливі нестандартні рішення. У зв'язку з цим актуалізувалася потреба у формуванні системи внутрішнього моніторингу якості освіти у закладах професійної (професійно-технічної) освіти, зокрема у моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників.

Аналіз рукопису дисертації Гириловської І. В., її монографії та інших наукових і науково-методичних матеріалів свідчить про вагомий теоретичний і практичний доробок докторантки з досліджуваної проблеми, що має прогностичне значення в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів.

Перед усім зазначимо, що дослідницею досить докладно проаналізовано результати відомих досліджень з проблеми моніторингу якості освіти, зокрема, професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників.

Відзначимо, що дисертаційне дослідження відповідає науковому напрямку досліджень Інституту професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України з тем: «Розвиток інформаційно-аналітичної компетентності педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів» та «Методичні основи дистанційного професійного навчання кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах».

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.

Теоретичну та практичну значущість дисертаційної роботи підтверджують такі результати:

1. Вивчено та узагальнено зарубіжний й вітчизняний досвід становлення моніторингу в освіті. Здійснено структурно-семантичний аналіз поняття «професійна підготовка майбутніх кваліфікованих робітників», виокремлено й теоретично обґрунтовано її компоненти.

Вх. 54.12/88
вг 22.02.2019

2. Визначено методологічні підходи до вивчення моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників та досліджено його природу.

3. Розроблено авторську концепцію моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників та розкрито зміст його структурних елементів.

4. Розроблено модель моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників та виокремлено найбільш значущі організаційно-педагогічні умови успішного впровадження її у діяльність закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

5. Теоретично обґрунтовано і практично апробовано методику проведення моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників у закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

Нові факти одержані здобувачем. Дисертація Гириловської І. В. є комплексним дослідженням, у якому вперше надано визначення поняття «моніторинг якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників». *Уточнено* компоненти професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників (професійно-змістовий, професійно-діяльнісний, професійно-особистісний); структурні елементи моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників (інформаційно-настановчий, навчально-підготовчий, моніторингово-оцінювальний, аналітико-діагностичний, прогностично-управлінський); наукові підходи (системний, діяльнісний, особистісний, компетентнісний, бенчмаркінговий), принципи (взаємодії, послідовності, валідності, об'єктивності, систематичності, гуманізму, учнецентризму), функції (інформаційна, аналітична, діагностична, прогностична, управлінська, мотиваційно-стимулююча, самоактуалізуюча) моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників; *подальшого розвитку* дістали: ідеї особистісно-орієнтованої педагогіки, втіленні у тому, що учень виступає центральною фігурою у моніторинговому процесі та виокремленні у моделі моніторингу особистісно-учнівського рівня; використання портфоліо як засобу професійно-особистісного розвитку; застосування методу таксономічного аналізу в освіті, зокрема для визначення індивідуальних показників рівня професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників; упровадження технології бенчмаркінгу у сферу професійної (професійно-технічної) освіти для прийняття управлінських рішень за результатами моніторингового оцінювання з метою удосконалення освітнього процесу у напрямі підвищення якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Аналіз тексту дисертації та змісту публікацій дисертантки дають змогу визначити наукову достовірність результатів дослідження. Нею опрацьовано значний масив наукових джерел (712 найменувань, з них 42 – іноземною мовою), на підставі розгляду яких сформульоване власне бачення досліджуваної проблеми.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується належною методологічною базою, ґрунтовним вивченням і критичним аналізом наукових праць і загалом не викликає сумнівів.

Значення для науки і практики отриманих результатів. Дисертаційна робота Гириловської І. В. містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати у сукупності розв'язують актуальну наукову проблему. Обґрунтовані у дисертації результати впроваджено у роботу закладів професійної (професійно-технічної) освіти Вінницької, Львівської та Запорізької областей, про що є відповідне документальне підтвердження.

Отримані результати можуть бути запропоновані при проведенні занять з моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти та підвищення кваліфікації керівного персоналу в міжкурсовий період, професійної підготовки фахівців за спеціальністю 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)».

Оцінка змісту та завершеності дисертації. У вступі правильно, чітко й конкретно виписано методологічний апарат дослідження, при цьому мета й завдання погоджені зі структурою та висновками роботи, а здійснений огляд проблеми дозволив представити здобуті результати.

На нашу думку, заслуговує позитивної оцінки концепція дослідження, в основу якої покладено інтеграція зовнішнього оцінювання у систему внутрішнього моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, який є невід'ємною частиною освітнього процесу й представлений узгодженою цілеспрямованою взаємодією керуючої та керованою підсистемами, де останній надається домінуючого значення. Дисертантка науково виважено характеризує методологічний, теоретичний, методичний, практичний концепти свого наукового пошуку. Вважаємо, що цінним є визначення сукупності внутрішніх і зовнішніх чинників моніторингу якості освіти, що характеризують підходи до дослідження цього феномену, а саме: системного, компетентнісного, особистісного, діяльнісного, бенчмаркінгового.

Заслугове підтримки викладене у *першому розділі* обґрунтування моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників як педагогічної проблеми; виявлений стан вивчення досліджуваної проблеми в науковій літературі та педагогічній практиці. Високої оцінки заслуговують репрезентовані основні категорії й поняття роботи, схарактеризована методологія дослідження та її складники.

Зазначимо, що Гириловська І. В. методологічно обґрунтовано спирається на компетентнісний підхід, що дає змогу науково обґрунтувати такі компоненти професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, як: професійно-змістовий (охоплює загальнопрофесійні, професійно-теоретичні, технологічні знання, зміст професійної діяльності), професійно-діяльнісний (відображає готовність до виконання професійної діяльності, розуміння послідовності дій та операцій, професійні уміння та навички, професійний досвід), професійно-особистісний (включає загальні професійно важливі якості особистості, які впливають на її здатність успішно виконувати професійну діяльність).

Особливо відзначимо в якості особистого здобутку науковиці запропоноване авторське визначення поняття «моніторинг якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників», а саме: моніторинг якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників – це спільна діяльність керівників, викладачів та учнів, представлена системою заходів, спрямованих на отримання достовірної інформації про поточний стан професійної підготовки випускників закладів професійної (професійно-технічної) освіти з метою подальшого його аналізу та прийняття управлінських рішень, орієнтованих на удосконалення освітнього процесу.

Вважаємо, що заслуговують позитивної оцінки викладені у *другому розділі* дисертаційного дослідження методологічні основи моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, принципи (взаємодії, послідовності, валідності, об'єктивності, систематичності, гуманізму, учнецентризму) та функції (інформаційна, аналітична, діагностична, прогностична, управлінська, мотиваційно-стимулююча, самоактуалізуюча) моніторингу, розробка й теоретичне обґрунтування авторської концепції моніторингу якості професійної підготовки. Поряд з цим дослідниця представляє концепцію моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників десятима основними положеннями, що ґрунтуються на методологічних підходах, функціях та принципах.

Позитивно оцінюємо викладені у *третьому розділі* дисертації теоретичні основи моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. Дисертанткою виокремлено п'ять структурних елементів, кожний з

яких являє собою певний етап його проведення, представлений відповідною групою моніторингових заходів, що призначені як для учнів так і педагогічних працівників. Усі етапи знаходяться у суворій послідовності, їм притаманні логічна завершеність, відносна самостійність та загальна цілісність: *інформаційно-настановчий*, який характеризується загальною поінформованістю усіх учасників щодо моніторингової діяльності, проведенням інструктажів, мотивуванням учнів до активної участі у моніторинговому процесі; *навчально-підготовчий*, присвячений цілеспрямованій підготовці учнів до моніторингового оцінювання; *моніторингово-оцінювальний*, під час якого здійснюється перевірка професійних знань, умінь, якостей учнів на основі тестових завдань; *аналітико-діагностичний*, що передбачає обробку, інтерпретацію та оприлюднення результатів; *прогностично-управлінський*, котрий присвячений складанню звіту та виробленню пропозицій щодо змін, які необхідно запровадити в освітній процес з метою підвищення рівня професійної підготовки випускників.

Необхідно відзначити позицію дисертантки та підкреслити її нестандартний підхід до розроблення моделі, яка передбачає діяльність учасників моніторингу на управлінському та особистісно-учнівському рівнях.

Безперечну цінність має презентовані організаційно-педагогічні умови: 1) дотримання встановленої схеми орієнтовної основи дій при проведенні моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників; 2) формування стійкої позитивної мотивації в учнів щодо активної участі у зовнішньому моніторинговому оцінюванні; 3) дидактичне забезпечення професійно-орієнтованої самопідготовки учнів до зовнішнього моніторингового оцінювання; 4) планування і організація моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників в системі методичної роботи обласного Навчально-методичного центру (кабінету) професійно-технічної освіти та закладів професійної (професійно-технічної) освіти; 5) підтримка високого рівня інформаційно-аналітичної компетентності керівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

У *четвертому розділі* дисертаційного дослідження дисертанткою презентовано методичні основи моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. Безперечну цінність має розроблена Гириловською І. В. методика проведення моніторингу, в якій знайшли своє відображення: орієнтовна програма моніторингових заходів, інноваційні форми та методи навчання (відеолекція, воркшоп, майстер-клас, метод аналізу конкретних ситуацій, метод ситуаційний вправ), дидактичне забезпечення підготовки учнів до моніторингового оцінювання, метод оцінювання якості

професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників; адаптована технологія бенчмаркінгу для прийняття управлінських рішень.

Ми позитивно оцінюємо викладені у розділі розроблений спецкурс «Моніторинг якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників»; авторську методику проведення моніторингу у вигляді дорожньої карти; створення електронного портфоліо із включенням до його змісту ситуаційних завдань; проведення учнівських майстер-класів; комплексні тренувальні завдання різних рівнів складності для учнів за професіями «маляр», «штукатур», «лицювальник-плиточник»; участь керівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти у заходах, організованих Регіональною Моніторинговою Радою, тощо.

У дослідженні запропоновано характеризувати рівень професійної підготовки учнів комплексом даних, які уможливають отримання індивідуальних результатів учасників моніторингового оцінювання, на основі яких визначається загальний інтегральний показник якості професійної підготовки випускників закладу професійної (професійно-технічної) підготовки. Заклади з найвищими інтегрованими показниками стають лідерами з підготовки учнів за відповідною професією. Їх результати утворюють умовний еталон якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників у певній галузі в області.

У *п'ятому розділі* визначено критерії дієвості моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників (вмотивованість, результативність, функціональність); обґрунтовано якісні рівні професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників (допустимий, достатній, високий); висвітлено організацію та проведення дослідно-експериментальної роботи; представлено експериментальну перевірку дієвості моніторингу за відповідними критеріями; здійснено обґрунтування перспектив моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників.

Результати константувального експерименту дозволили дисертантці сформулювати висновок, що моніторинг якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників в освітньому процесі потребує вдосконалення змісту навчання, пошуку більш ефективних форм і методів його усвідомлення. Порівняння результатів, досягнутих учнями на констатувальному та прикінцевому етапах експериментальної роботи дало змогу зафіксувати динаміку впровадження моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, яка забезпечувалась розробленою моделлю та методикою його проведення, що уможливує в подальшому прийняття управлінських рішень для удосконалення освітнього процесу в закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

Програма і методика експериментальної роботи свідчать про органічне поєднання високого рівня теоретичної і практичної підготовки дисертантки до опрацювання, творчої реалізації і впровадження інноваційних технологій. Здійснений аналіз проміжних і кінцевих результатів дослідницької роботи дає змогу дійти обґрунтованого висновку щодо високого рівня наукової новизни і теоретичного значення методологічно обґрунтованих положень і запропонованих рекомендацій.

Практичне значення дослідження можна класифікувати як вагомий здобуток дисертантки. Нею розроблена авторська методика проведення моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників; програма моніторингових заходів; комплекс тренувальних завдань для підготовки учнів до зовнішнього моніторингового оцінювання, розрахованого на майбутніх кваліфікованих робітників будівельної галузі за професіями «штукатур», «маляр», «лицювальник-плиточник», який також можна використовувати на заняттях з професійно-теоретичної підготовки; адаптованої технології бенчмаркінгу для прийняття стратегічних управлінських рішень за результатами моніторингового оцінювання.

Педагогічний експеримент достатньо репрезентативний, його результати статистично опрацьовані, мають важливе значення для педагогічної науки і практики.

Додатки до дисертації свідчать про її багатовекторні наукові пошуки, випереджувальний підхід у своїй викладацькій діяльності, а також про готовність і вміння організовувати спільну педагогічну дію учня і викладача.

Позитивно вражає широка апробація результатів наукового пошуку. Основні результати дослідження опубліковано у 54 одноосібних публікаціях, із них: одна одноосібна монографія, 20 статей у провідних вітчизняних фахових виданнях України у галузі педагогіки та наукових періодичних виданнях (з них 7 – у виданнях, розміщених у міжнародних наукометричних базах), 3 статті у періодичних наукових виданнях іноземних держав, 30 статей і тез у збірниках наукових праць і матеріалах конференцій. Наукові праці Ірини Вікторівни затребувані науковцями і практиками, про що свідчать статистичні дані електронної бібліотеки НАПН України – 4571 завантаження, її публікаційна активність відображена в персональному профілі GoogleАкадемії – h-індекс дорівнює 3, а за минулий рік роботи цитувались 18 разів.

Аналіз змісту автореферату та дисертації доводить ідентичність їх структури, логіки викладання матеріалу, відповідність основних положень та висновків за розділами підсумковим висновкам. Зміст автореферату відображає основні положення та узагальнення, що містить дисертаційне дослідження.

Отже, дисертаційна робота Гириловської І. В. за своїм змістом і формою є завершеним науковим дослідженням.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Високо оцінюючи рецензовану дисертацію привертаю увагу до окремих аспектів, що потребують уточнення, пояснення, корекції, а саме:

1. У першому розділі – «Моніторинг якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників як педагогічна проблема» на наш погляд, слід було акцентувати увагу на розкритті понять: «підготовка», «готовність», «підготовленість» до впровадження моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників.

2. У підрозділі 1.4. «Якість професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників як об'єкт моніторингу», на наш погляд, більш детально потрібно було приділити увагу поняттю «якість освіти», яка інтерпретована у двох смислових площинах: у широкому розумінні це результат і процес освітньої системи, стандартів, спроможних задовольняти споживачів; у вузькому – інтегрована сукупність властивостей до реалізації соціальної мети формування та розвитку особистості в аспектах її навченості, вихованості, психічних і фізичних властивостей.

3. З нашої точки зору, в підрозділі 2.1. «Наукові підходи до вивчення моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників» варто було більш детально опрацювати та обґрунтувати системний підхід, який складає основу моделі моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, відкриває можливості для комплексного структурування цього процесу, одержання кількісних оцінок у процесі професійної підготовки.

4. Графічне зображення процесуальної дворівневої моделі на с. 14 автореферату і с. 185 дисертації, на наш погляд, не зовсім інформативне – не повною мірою відображує методологічні підходи, компоненти та рівні моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників представлено дуже схематично та не дає уяви про їх наповнення. Бажано було би відобразити в моделі різноманітні методи, форми моніторингу.

5. Вважаємо, що у дослідженні не отримала повного розкриття позиція автора, щодо обґрунтування четвертої організаційно-педагогічної умови – планування і організація моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників в системі методичної роботи обласного Навчально-методичного центру (кабінету) професійно-технічної освіти та закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

6. Щодо висновків, то маємо вказати на те, що деякі з них мають узагальнюючий характер, наприклад, автор не розкрив належним чином

послідовність проведення формувального етапу педагогічного експерименту з урахуванням реалізації організаційно-педагогічних умов, форм, методів моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників.

Водночас вважаємо, що вказані зауваження та побажання мають дискусійний характер та не знижують загальної позитивної оцінки дослідження Гириловської Ірини Вікторівни.

Висновок. На основі вивчення цієї дисертаційної роботи можна дійти висновку, що дисертація є самостійним і завершеним науковим педагогічним дослідженням. За характером фактичного матеріалу, ступенем його кількісного і якісного аналізу, рівнями новизни і значущості результатів дослідження для педагогічної науки і практики, обґрунтованості висновків дисертація Гириловської Ірини Вікторівни «Теоретичні і методичні основи моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників» відповідає вимогам пп. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р., № 943 від 20.11.2019 р., № 607 від 15.07.2020 р.), а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувачка кафедри педагогіки
та методики технологічної освіти
Криворізького державного
педагогічного університету

Савченко Л.О.

Підпис: Савченко Л.О.
ЗАСВІДЧІВЮ
Завідувачка кафедри
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ